

potpuno prostorno iskoristiti zbog težine arhivalija i nepraktičnosti rukovanja, odlučeno je da se napravi polukat s betonskom pločom. Na taj način moći će se do maksimuma iskoristiti prostor, koji je vrlo potreban, jer ima mnogo arhivalija izvan zgrade, a i u samoj zgradi ima arhivalija, koje su još na podu. Osim toga, ovim radom prostorija se dovodi u prvobitno stanje sa polukatom i dvostrukim redom starih prozora, koji su 1904. godine bili zatvoreni, a otvoreni veliki u jednom redu. Prigodom restauracije otučen je također malter s vanjske strane, nabacan za vrijeme Austrije, tako da je ovaj dio

palače Sponze dobio mnogo ljepši izgled. Radovi će biti završeni krajem 1957. godine. Za ovaj posao dobio je Arhiv 900.000 Din. od NO općine Dubrovnik, 300.000 dotacije od Savjeta za kulturu i nauku NR Hrvatske i 450.000 od Društva prijatelja dubrovačke starine.

Prinove

U 1957. godini preuzeti su: dio arhiva Dubrovačke općine (20. vijek); ostaci Državnog odvjetništva u Dubrovniku (19. i 20. vijek); Općinski arhiv Lopuda i arhiv Dječjeg doma sa Lokruma (20. vijek).

Zdravko Šundrica

IZ ARHIVA U ZADRU

U toku pet posljednjih godina (1952-1957) života Državnog arhiva u Zadru posebna je pažnja bila posvećena sređivanju i inventariziranju arhivske građe, pa su postignuti i prilično dobri rezultati. Najprije se pristupilo sastavljanju općeg inventara arhiva, koji je obuhvatio sva arhivalija što se nalaze u arhivu, a to nije bio slučaj s općim inventarima, koji su bili sastavljeni za vrijeme austrijske i talijanske vladavine. Da bi se taj posao mogao uspješno obaviti, trebalo je barem grubo srediti neku arhivsku građu, za koju se nije znalo što ustvari predstavlja, odnosno kojoj ustanovi pripada.

Tako su grubo sređeni razni spisi Namjesništva za Dalmaciju, koji ne pripadaju već poznatim fondovima Registrature ili Presidijala, spisi Pokrajinskog i Kotarskog školskog vijeća, pa spisi raznih političkih pretura, koje su djelovale na području Okružnog poglavarstva u Zadru, spisi iz vremena prve talijanske okupacije Zadra (1918-1922),

spisi Jugoslavenskog konzulata u Zadru, spisi Pravoslavne eparhije u Zadru, i spisi obitelji Borelli i ostavština Šime Ljubića. Svi ti spisi stoje danas na raspolaganju naučnim radnicima radi istraživanja.

Ukupno je tako sređeno 20 fondova sa oko 3000 svezaka. Zbog pomanjkanja materijalnih sredstava prestalo se s radom na sređivanju i škartiranju spisa Kotarskog poglavarstva u Zadru, koji je posao bio započet u 1954. godini. Tako spisi Kotarskog poglavarstva u Zadru, a pored njih neki spisi iz vremena druge talijanske okupacije Zadra (1941-1943) i spisi tvornice Drioli još nisu dostupni naučnom istraživanju. Svi ostali fondovi mogu se koristiti za naučni rad.

Pošto je ovaj najveći i najteži dio posla uglavnom bio obavljen, pristupilo se čišćenju, sređivanju i detaljnom inventariziranju arhiva dalmatinskih gradova. Ovaj vrlo dragocjeni fond za proučavanje historije Dalmacije od 17. do 19. stoljeća bio je nehatom austrij-

skih i osobito talijanskih vlasti veoma zapušten, izložen utjecaju vlage i mnogostruke arhivske faune i flore, što je taj stari i vrijedni povijesni materijal dovelo u bukvalnom smislu riječi na rub propasti. Trebalo je hitno spasavati tu građu. Pristupilo se stoga najprije čišćenju, a zatim sređivanju i inventariziranju najprije Splitskog, zatim omiškog i bračkog arhiva. Rad na omiškom arhivu je završen. On je sav očišćen, sređen i zaštićen kartonskim kutijama. Od splitskog arhiva inventarizirano je i smješteno u kutije 625 svezaka, a od bračkog 271 svezak.

Još prije toga nego se pristupilo sređivanju arhiva Splita, napravljen je inventar arhiva šibenskih bilježnika i općine. Tako je u fondu: Stari arhivi dalmatinskih gradova, koji obuhvataju oko 4000 svezaka, do sada očišćeno sređeno i popisano oko 1250 svezaka.

Rad na čišćenju i sređivanju tih arhiva nastavlja se i u 1958. godini, a u toku iste godine počeo će se sa sređivanjem korčulanskog arhiva, koji je također veoma oštećen.

Uprava arhiva zahvaljuje Savjetu za kulturu i nauku NRH, koji je svojom vanrednom materijalnom pomoći omogućio da se obavi ovaj prilično opsežan i težak posao.

Posljednjih godina naučni radnici češće posjećuju Državni arhiv u Zadru, pa se naučno istraživački rad sve više

razvija. Dok je u 1950. godini bilo svega dvadesetak posjetilaca, koji su istraživali arhivsku građu za svoju naučnu aktivnost, u prošloj je godini bilo 66 posjetilaca, među kojima deset sveučilišnih profesora, i oko trideset sveučilišnih asistenata i suradnika raznih naučnih institucija. Mnogi od njih proveeli su na radu u arhivu, po deset i više dana.

Za fondove zadarskog arhiva ne interesiraju se samo naučni radnici iz Hrvatske. Mnogi povjesničari iz Sarajeva, Beograda, Titograda i Cetinja bili su prošle godine gosti zadarskog arhiva, gdje imaju, posebno oni iz Bosne, Hercegovine i Crne Gore, bogatu građu za povijest svoga kraja u 17., 18. i 19. stoljeću.

Od navedenog broja posjetilaca većina njih bavila se istraživanjem izvora iz vremena mletačke i druge austrijske vladavine. (16., 17., 18. i 19. stoljeće). Dobar dio prošlogodišnjih posjetilaca bavi se historijom umjetnosti i književnosti i drugom kulturnom problematikom. Oni su pored već navedenih izvora proučavali stare arhive dalmatinskih gradova, zadarskih bilježnika, obiteljske i samostanske arhive i fond Matica. Manji broj posjetilaca tražio je dokumente za historijsku problematiku dvadesetog stoljeća (jugoslavensko pitanje, Balkanski i Prvi svjetski rat, radnički pokret i t. d.).

Dinko Foretić

IZLOŽBE ARHIVA U ZADRU

U godini jubileja Velike oktobarske revolucije Državni arhiv u Zadru pridružio se općoj proslavi tog velikog datuma *Izložbom dokumenata o razvoju radničkog pokreta u Dalmaciji od god. 1870. do 1918.* Izložba je održana u za-

jednici s kotarskim sindikalnim vijećem u prostorijama istog vijeća od 5. do 12. svibnja i tako ušla u okvir prošlogodišnjeg Tjedna arhiva. Samu arhivsku građu o razvoju radničkog pokreta u Dalmaciji u označenom razdo-

blju istražio je i sakupio iz našeg arhiva direktor ustanove drug Dinko Foretić, a članovi podružnice su pripremili legende za izložene spise i aranžirali izložbu.

Izložba je provela posjetioca preko prvih sumnjičenja i briga bečke vlade zbog pojava radničkog pokreta u Dalmaciji početkom 70-tih godina prošlog stoljeća, osnivanja prvih radničkih i zanatlijskih društava i pokretanja njihovih glasila (L'Operaio Dalmato, La Voce dell'Operaio), zabrana proslava Prvog maja, dizanja demonstracija i priređivanja štrajkova, sve do ukidanja pojedinih društava, radničke štampe i do otvorenog progona cjelokupnog radničkog pokreta, zatvaranja i sudenja njegovim istaknutijim vođama u ovoj pokrajini. Ti su se progoni bili osobito učestali i dobili snagu uoči Prvog svjetskog rata, kada je s druge strane i radnički pokret počeo svojim snažnim razvojem ugrožavati pozicije buržoazije. Tako su posjetioci ove Izložbe, njih preko 1500 na broju, dobili sažetu, ali jasnu sliku o teškom putu, kojim je prošao radnički pokret u Dalmaciji u prvih pet decenija svog razvoja.

Pored toga u okviru Tjedna arhiva Arhiv je priredio u velikom i prostranom izlogu zadarskog »Putnika« malu *Izložbu dokumenata* više didaktičke naravi, kojom se nastojalo preko različitih vrsta i u raznom stanju njihove očuvanosti pokazati građanstvu, što sve štetno djeluje na stare spise, kako one pisane na pergameni, tako i one pisane na papiru, i kako ih valja čuvati. Prikladne legende i objašnjenja pomogle su pučanstvu, da bolje shvati smisao izložbe. Taj relativno mali trud bio je visoko nagrađen od strane pučanstva. Mase svijeta u roku od osam dana zaustavljale su se pred izlogom »Putnika«

i velikim interesiranjem promatrala izložene uzorke starih spisa.

U okviru *Izložbe ribarstva*, koja je bila održana u Zadru u kolovozu, Arhiv je priredio u prostorijama paviljona Izložbe ribarstva malu izložbu od nekoliko desetina dokumenata o razvoju ribarstva u Dalmaciji, u prvom redu na zadarskom obalnom pojasu, koja je u presjeku pokazala, kako se je u prošlosti kretao taj tako važan obrt za ekonomski razvoj naše pokrajine. I ovdje su se mase svijeta zaustavljale pred izlogom dokumenata i preko legendi upoznale se s razvojem našeg ribarstva u prošlosti. Dvije drugarice iz Centralnog komiteta Srbije rekle su jednom članu podružnice Arhiva: »Najduže smo se zaustavile pred izlogom dokumenata o ribarstvu u prošlim vekovima i popratile smo ju s najvećim interesom«.

U listopadu je održan u Zadru Kongres internista Hrvatske i Slovenije. Kao što je u svibnju 1956. *Izložbom dokumenata, štampe i knjiga o medicini Zadra kroz stoljeća* bilo pokazano kirurzima Hrvatske i Slovenije okupljenima na kongresu u Zadru, kakvu je slavnu zdravstvenu tradiciju imao Zadar u svojoj dugoj prošlosti, tako se i internistima sličnom Izložbom u nešto suženoj formi u Domu JNA, gdje se je održavao kongres internista, pokazao taj važan dio kulturne prošlosti Zadra. I opet uspjeh nije izostao, jer su kongresisti svojim velikim interesom za medicinsku prošlost Zadra prikazanu na izložbi dovoljno nagradili naš trud.

Dosadašnje iskustvo s izložbama dokumenata pokazalo je u dovoljnoj mjeri, da se naš svijet jako interesira za svoju prošlost i da kontakt arhivista s narodom preko izložbi dokumenata predstavlja jednu od najefikasnijih formi rada arhivista.

Nikola Čolak